

tres mei? Et circumspectans eos: qui in circuitu eius sedebat, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Et hæc historia planè Matthæi. 12. exposta est.

CAPVT QVARTVM.

Christus in nauī super mare sedens regnum cœlorū quadruplici comparat semini, & lucernæ palām ardenti, & sementi cui inimicus superfeminat zizania, similiter & grano sinapis. Inde transiens mare obdormit, qui excitatus ventos sedat & tempestatem cum admiratione præsentium.

†Matth.
13. a.
Luc. 8. a.

E† *T iterum cœpit docere ad mare, & cōgregata est ad eum turba multa: ita vt nauim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat, & docebat eos in parabolis multa: & dicebat illis in doctrina sua.*

Docebat eos in parabolis multa, nō oīa, quoniam quidam similitudinum capaces erant, cæteri sanioris doctrinæ. Et vt eos in conspectu haberet, & illum etiam in facie viderent, ascendit in nauim, turba in littore audiēte, & expectante. Hic autem locus cū parabola seminantis vsque ad locum: Nunquid venit lucerna, tractatus est Matth. 13. restant explicanda si qua sint ad literam.

†Mat. 13.
1. a.
Luc. 8. a.

Audite, ecce texijt seminans ad seminandum. Et dum seminat, aliud ceci dit circa viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt illud.

Hæc prima parabola auditores ad studiosè audiēdum reddit attentos: cum semen non nisi in terra bona fructificare doceat. Dū verò dixit Exijt, Græcè est ἐξήλθη. Erasmus maluit in præteritū imperfectū vertere aoristò, dicens: Exhibat: Mihi melius interpres videtur vertisse. Aliud verò cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terre: & quando exortus est sol, exæstuaui: & ex eo quòd non habebat radicem exaruit.

Exæstuaui Græcè dicitur ἐξέσταναι. καύματα? a autem licet æstuaire significet, tamen hic sumi puto præ nimio calore arescere. Aestuaire enim dicuntur, quæ habi-

tum

rum sudum, & calidum emittunt. Quomodo non seges
quæ calidum non sudat præ æstu, sed arefcit planè.

*Et aliud accedit in spinas, & ascenderunt spinae, & suffoca-
uerunt illud, & fructum non dedit.*

Spinas Christus exponit diuitias quæ sua solitudine
animam pungunt, & lacerant, sed etiam plurima alia
peccata non minus animum torquent, vt inanis gloria,
delitiæ, & violentia, quæ non minus quàm spinæ mole-
sta sunt, & affligunt animam.

*Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascen-
dentem & crescentem: & afferebat vnum trigesimum, &
vnum sexagesimum, & vnum centesimum. Et dicebat:
Qui habet aures audiendi audiat.*

Terram bonam Christus vocat animam his spinis ca-
rentem ne fructum suffocare, & ad messem peruenire nõ
sinât. Sicut enim pereuntium tres astruit differétias, ina-
nes iuxta viam pusillanimes, in locis petrosis, & auaros
inter spinas: sic in saluandis tres alias. Incipientium, pro-
ficiendum, & perfectorum, siue nuptarum, viduarum, &
virginum. Ideo quisq; sui compos attendat cuius sit cõ-
ditionis, vnde dicit: Qui habet aures audiendi audiat.
Quasi diceret: Qui habet intellectum ad intelligendum,
intelligat cuius sit vocationis, an saluandorum an per-
euntium.

*Et cum esset singularis, interrogauerunt eum hi qui cum eo
erant duodecim, parabolam. Et dicebat eis: † Vobis datũ est
nõsse mysterium regni Dei, illis autem qui foris sunt, in pa-
rabolis omnia fiunt: vt videntes videant & non videant:
& audientes audiant, & non intelligant, nequando cõuer-
tantur, & dimittantur eis peccata.*

† Matt. 13.
b.
Luc. 8. b.
Ioan. 12. f
Isa. 6. c.
Ro. 11. b.
Act. 28. d.

Græcè dicitur ὁ τὸ δὲ ἑστὶν τὸ κατὰ μέρος. Erasmus
vertit: cum esse cœpisset solus: mihi melius videtur, cum
esset solus. Aliquando enim soli esse incipimus, cum so-
li non sumus, vtpote paulatim discedéibus à nobis qui
nobiscum erant: Christus autem solus, solis Apostolis
parabolam explicare voluit, cum indigni essent reliqui.
*Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? Et quomodo oēs para-
bolas cognoscetis? † Qui seminat, verbum seminat.*

† Matth.
13. c.
Luc. 8. b.

Cum

Cum hæc parabola admodum facilis sit & vulgaris, quam si non capitis, quomodo cæteras & quæ sum dicturus, & quæ dici possent capietis. Nôane verbum faciliè femini comparatur, quod sint eiusdem vel proxime rationis. Non igitur inmerito feminare dicitur qui prædicat: quia qui seminat, verbum seminat.

Hi autem qui circa viam, vbi seminatur verbû: & cum audierint, confestim venit satanas, & aufert verbû quod seminatum est in cordibus eorum.

Græcè *ὅτι δὲ ἰσὶν οἱ πᾶσα τῶ ὁδῶν ὅπου ἐπίκειται ὁ λόγος*: Quid demonstret τὸ ἐκ τῶν οὐρανῶν, non video. & ideo puto esse eclipsim, vt supplendû sit: Qui aut seminatur hi sunt, qui scilicet circa viam seminantur. Et ideo vbi habetur *καὶ ὅταν*, legendû ἐστὶν ὅταν: sicut postea repetit ἐστὶν ὅταν. Et sic sensus est Græcè *ὅτι δὲ ἰσὶν οἱ πᾶσα τῶν ὁδῶν (ὅπου ἐπίκειται ὁ λόγος) παύονται* sub. *ὅτι ὅταν ἀκούσῳν* &c. Id est, Hi verò sunt circa viam vbi seminatur verbum, feminati, qui cum audierint, statim venit satanas, &c.

Et sunt hi similiter qui super petrosa seminantur: qui cum audierint verbû, statim cum gaudio accipiunt illud: & non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione, & persecutione propter verbum confestim scandalizantur.

Hi autem sunt tēporales Græcè *ἐπιδαίμονες*, id est, temporarij, siue ad tempus durantes, in quibus scilicet ad modicum tempus verbum Euāgelij manet, sed nō permanet, quia quanto faciliè suscipit verbum, tanto faciliè cum tentatur, reijcit.

Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi sunt qui verbum audiunt, & erumne seculi, & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

His locis seminantur, sumendum est tanquam si diceremus in quibus gramen seminat. Nam & seminat granum, & seminat ager. Intelligendum ergo, ij qui iuper petrosa seminantur, hi in quibus super petrosa semen seminat. Et ita de spinis dicendum, quæ cum deceptions pariunt & cæteras cupiditates, non minus

omne

omne nociuum quærūt desiderii. Ideo sine fructu efficiuntur. Græcè ἀκαρπὸς γίνεται. Quod Erasmus vertit: Infructifer redditur qui si latinè loqui voluisset, Infructuosus dixisset, non infructifer.

Et hi sunt qui super bonam terram seminati sunt: qui audiunt verbum & suscipiunt, & fructificant, unum tricesimum, unum sexagesimum, & unum centesimum.

Hæc parabola pariter supra discussa est.

Et dicebat illis: † Nūquid venit lucerna ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nōne ut super candelabrum ponatur? † Non est enim aliquid absconditum, quod nō manifestetur: nec factum est occultum, quod non veniat in palam. Si quis habet aures audiendi audiat.

Græci codices qui nunc extant, pro venit habent γίνεται, id est, accenditur. vnde oportet interpretem suo tempore aliud legisse γίνεται, aut ἐπιτεται, aut aliud simile. Nihil autem vult aliud ista parabola Christus, quàm vt quæ illis patefaciebat arcana, si quando opus esset, in vulgus indicarent aut enunciarent. Quasi diceret: Ego vobis parabolarum mearum lucem accendi, id est, intelligentiæ lumen præbui, non vt sub modio ponatur, aut lecto, id est, vt maneat eius intellectus. Non enim est aliquid absconditum quod non manifestetur, id est, nullam ego vobis doctrinam abscondi, quam non manifestari velim, quòdque vobis seorsum dixi, quòd alij nondum capaces essent, volo vt palam alijs faciatis.

Et dicebat illis: Videte quid audiatis. † In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.

Hoc est, videte, & attēdite ad ea quæ me prædicāte auditis. In qua. n. mēsurā mensi fueritis, remetietur vobis, id est, si abundè atq; avidè Euāgelij verbū susceperitis, in ea remetietur etiam vobis: quia abundè etiā vobis ministrabitur, & adjicietur vobis, plus scilicet quàm mensi fueritis. Hinc mihi Caietanus de Vio delirare videtur dicēs, & explicans illud adjicietur vobis, ait intelligitur tā in bono quàm in malo, hoc est, tā in præmio quàm in pœna. Nā tamen si Deus dixerit: † secundā mensuram delicti, erit & plagarum modus, quod in iudicio tēporali obseruari solet, quoad fieri potest, in æterno tamen iudicio,

† Mat. 3. b
Luc. 8. c.
& 11. c.
† Matth.
10. c.
Lucæ. 8. c
& 16. d.

† Mat. 7. a
Luc. 6. f.

‡ Deute.
25. a.

dicio, Deus nunquam adjicit pœnam grauiorem delicto: Cùm Deus vt auit theologi, supra condignū præmiat, punit autem citra.

Qui enim habet dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

Hoc est, qui verbum meum fideliter retinuerit, dabitur ei illius cognitio, etiam cùm scœnore: Et qui non habet, id est, qui illud non retinet (Nam tenere & retinere & scire significat) etiã quod habet, auferetur ab eo, id est, ipsã etiã verbi cognitio auferetur ab eo.

† Mat. 13.
b. & 25. c.
De pœn.
Dum san-
ctam.

Et dicebat. † Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille. Intro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem: quoniam adest messis.

Regnum Dei hic pro Euangelica prædicatione mihi sumi videtur: vt sit sensus: Quemadmodum agricolæ curæ nihil esse debet, nisi vt bene cultæ terræ bonam sementem committat, illa autem vel sine ampliori seminãtis cura, primum herbam fructificat, deinde spicam, ac postmodum frumentum: deinde cùm maturerit, falce demetitur: Ita cùm Dei verbum bene cultæ terræ, hoc est, ex cultis piorum animis diuina operante gratia, etiã postea prædicatori agricolæ curæ non sint, Dei tamen gratia fructificant: Ita primaria prædicatorum esse cura debet, vt in bona ac bene culta piorum terra Dei verbū seminent, cætera Deus sua prouidentia peragēt, qui incrementum est daturus, si mysticè hoc placet exponere, vide vt piè ac religiose id facias: mihi scholiasten agentī, non vacat in istis ludere: cuius primum institutū est, literalem sensum explicare.

† Mat. 13.
c.
Luc. 13. d.

Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabole comparabimus illud. † Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus que sunt in terra, & cum natum fuerit, ascendit in arbore, & fit maior omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut & sint sub umbra eius aues cœli habitare. Et talibus mul-

in parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire.

Hæc parabola Matth. 13. explicatur. Nisi quia interpretes vertit aues cæli habitare, quod Græcè dicitur *κατασκηνωσεν*, quod Erasmus maluit vertere per nidificare: quanquam non modò nidificandi gratia subter arbores aues habitent *κατασκηνωσεν* verbo vsus est Marcus, quod frödosè arboris rami sint veluti tabernaculo & tentoriũ. Sine parabola autem non loquebatur eis, seorsum autem discipulis suis dissebatur omnia.

Prædixit quòd turbis sine parabola non loquebatur, discipulis autem suis omnia dissebatur. Græcè *ἐπέλεγει*, id est, dissebatur atque aperiebat parabolica omnia.

† Et ait illis in illa die cum sero esset factum: Transeamus † Mat. 8. c
contra. Et dimittentes turbas assumunt eum, ita ut erat Luc. 8. d
in nauis, & alie naues erant cum illo.

Cum Græcè sit *πίρα*, non dubito quin interpretes verterit vltra, vel alia habuerit exemplaria, licet perparum varietur sensus.

Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita ut impleteretur nauis. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, & dicunt illi:

Græcè τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον. vbi interpretes noster τὰ κύματα accusandi casum fecit, suppositum τὸ ἐπέβαλεν fecit procella magna venti: vt sit sensus, quòd magna procella venti immittebat fluctus in nauim: Erasmus ἐπέβαλεν neutraliter sumpsit, cui suppositum fecit more attico, τὰ κύματα, vt sit sensus: quod fluctus iruebant in nauim.

Magister non ad te pertinet quia perimus?

Græcè, *ὄμειλα σοι*. Id est, nihilne tibi curæ est? non est tibi curæ quòd perimus?

Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutescet, & cessauit ventus, & facta est tranquillitas magna.

Comminatus est vento, Græcè dicitur. *ἐπισημνέει*, id est, increpauit ventum, siue obiurgauit siue imperauit vento.

Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore magno, & dicebant ad adulterum: † Quis † Mat. 8. g
putas est iste, quia ventus & mare obediunt ei?

Græci

Græci addunt εως, id est. Quid adeò timidi estis? Quod verò subdit: necdum habetis fidem. Quidam Græci codices habent επω, id est, nondum, & sic bene vertit interpres. Alij habent πωστρον εχete πιστην, quod Erasmus vertit: qui sit vt non habeatis fiduciam? Mihi melius verti posse videtur, & commodius ad sensum: Nōne fiduciam habetis? vt sit sensus: Quid adeò timidi estis? non in me fiduciam habetis? Quæ verba non tam interrogantis sunt, quàm increpantis. Budæus enim Demosthenicum illud πωστρον εχete πιστην, vertit: Nōne tu improbus es? Cætera patent Matth. 8.

CAPVT QVINTVM.

Christus trans fretum eiecit à dæmiaco in porcō legione, reuersus est in terram suam: vbi hemorrhoiisā sanata archisynagogi filiam suscitauit.

† Matth. 8.
d.

Luc. 8. d.

E ¶ *T* venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

Marcus Græcus similiter, & Lucas habent τῶν γαδσηνων, id est, Gadarenorum: & videtur interpres, ita translulisse, vt patet in plerisque antiquioribus exemplaribus. Sed quia Matthæus habet hoc loco, γεργσηνων, id est, Gergessenorum, pro quo posuerunt Gerasenorum: ita hoc loco in Marco cum posuisset interpres Gadarenorum, arbitrati sunt reponendum esse Gerasenorum, quemadmodum Matthæus habet. Puto eandem esse regionem Gadarenorum, Gergessenorum & Gerasenorum, quæ est trans Genesar contra Galilæam, in qua est oppidum Gazara nomine, cuius meminit Iosephus: à qua regionem Gadarenorum Marcus & Lucas vocauerunt. Est & oppidum Gergessa, à quo Gergessenorum regionem Matthæus nominauit. Ergo illic pro Gerasenorum reponendum puto Gergessenorum.

Et exeunti ei de nauī statim occurrit de monumentis homo in spiritu immūdo, qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare, quoniam sepe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset: & nemo poterat eum domare: